

ІНТРОДУКЦІЯ ВИДІВ РОДУ SPIRAEA L. В УКРАЇНСЬКОМУ ПОЛІССІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ

В.Т. ХАРЧИШИН

Державна агроекологічна академія України
Україна, 10014 Житомир, Старий бульвар, 7

Висвітлені деякі особливості росту і розвитку найпоширеніших та найперспективніших видів, гібридів і форм роду Spiraea L., інтродукованих в Українському Поліссі.

Серед рослин, інтродукованих в Українському Поліссі, рід *Spiraea* L. — один з найчисленніших. Він належить до родини Rosaceae і налічує понад 90 видів. Центр різноманіття роду знаходиться у Східноазійській флористичній області (гори Китаю). Культурні ареали більшості таволг вийшли далеко за межі їх природних місць зростання, що засвідчує високу пластичність представників цього роду і можливості їх широкого використання в зеленому будівництві [2].

Українське Полісся характеризується сприятливими для інтродукції деревних рослин природними умовами і належить до зони широкої інтродукції [4].

Таволги займають провідне місце серед гарноквітучих кущів і є одним з найкращих матеріалів для озеленення. Завдяки великій різноманітності форм та розмірів кущів, часу і тривалості цвітіння, забарвлення квітів, форм суцвіть та іншим декоративним яким таволги є незамінними для озеленення міських вулиць, скверів, парків. З них створюють живоплоти та бордюри різної висоти, алеї, декоративні куртини та невеликі групи і солітери, кам'яністади. Особливо рясно цвіте таволга на освітлених та сонячних

місцях. Її можна використовувати для укріплення схилів і берегів, для масових посадок уздовж шляхів.

Переважає більшість видів роду *Spiraea* L. невибагливі до ґрунтів, легко піддаються фігурній стрижці й формуванню крони, витримують затінок, зимо- і посухостійкі, мають добре розвинену мичкувату кореневу систему, утворюють масову кореневу поросль. Таволги добре розмножуються насінням, живцями, порослю, поділом кущів та відсадками і потребують мінімального догляду. Насіння зберігається протягом 1—3 років у скляній та паперовій тарі. Лабораторна схожість 70—80 %, висівають весною на поверхню ґрунту, присипаючи зверху торфовим кришивом, перегноем або землею (0,1—0,2 см) і злегка ущільнюють [1].

Spiraea albiflora (Mig.) Zab. — таволга білоквіткова. Пряmostоячий кущ заввишки 30—60 см. Квіти білі, зібрані в чисельні дрібні суцвіття. Цінна рослина для бордюрів та створення альпійських садів.

Spiraea Zab. — таволга загострена. Гібрид *S. multiflora* × *S. thunbergii*. Кущ заввишки до 2 м, раноквітучий (травень — початок червня), цвітіння коротке, але масове і рясне. Квіти білі, діаметром 8 мм у багатоквіткових щитковидних суцвіттях. Насіння дозріває у

червні. При весняних посівах схожість насіння близько 70 % [6]. Сіянци починають кущитися уже в перший рік. Цвітіння настає на 3—4 рік. Підрізку краще проводити після цвітіння.

Spiraea bumalda Burv. — таволга Бумальда (гібрид *S. japonica* × *S. albiflora*). Низький кущ заввишки до 75 см з прямими гілками, дуже красивий гібрид з різноманітними декоративними ознаками. Цвіте у червні-липні. Квіти різного відтінку, рожево-червоні, зібрані в щитковидні суцвіття, які цвітуть неодноразово: відцвівши, вони замінюються новими розквітлимими, завдяки чому цвітіння досить тривале. Добре розмножується насінням і вегетативно. Одна з кращих рослин для бордюрів. Заслужують на увагу її малопоширені в Українському Поліссі форми [5].

Таволга Бумальда ф. 'Кучерява'. Це пряморослий кущ заввишки 0,7 м з ажурною кроною. Листки темно-зелені, блискучі, гостро і глибоко зазубрені, з хвилястим краєм. Квітки червоні, зібрані в щитки діаметром 5—7 см. Основне цвітіння у червні-липні, повторне — у серпні-вересні.

Таволга Бумальда ф. 'Золоте полум'я'. Ця форма оригінальна тим, що листки ранньої весни забарвлені в золотистий колір, який тримається до їх визрівання.

Spiraea canescens D. Don. — таволга сіривата. Кущ заввишки до 2 м. Квіти білі, зібрані у суцвіття діаметром 2—5 см. Цінується за напівкулясту крону. Має високу пагоноутворювальну здатність.

Spiraea corymbosa Raf. — таволга щитконосна. Кущ заввишки до 0,5—1,0 м, малорозгалужений. Цвіте у червні-липні, плоди дозрівають у серпні. Росте добре, декоративна, морозостійка.

Spiraea fritschiana Schneid. — таволга Фриша. Низькорослий кущ, схожий до *S. japonica*. Квіти рожево-білі. Невибаглива до ґрунтів, зимостійка.

Spiraea syringaeiflora Lem. — таволга бузкоцвіта (гібрид *S. albiflora* × *S. salicifolia*). Кущ заввишки до 1 м з рожевими широкопірамідальними малооблистяними волотями. Цвіте у червні-липні, цвітіння довготривале: відцвівши, суцвіття змінюються новими розквітлимими. Цвітіння може тривати до вересня. Утворює кореневу поросль.

Spiraea prunifolia Sieb. et Zucc. — таволга сливолиста. Кущ заввишки до 2 м, гілки дуже тонкі, дуговидні. Квіти білі, цвіте у квітні до розпускання листків. Плоди дозрівають у серпні. Біологія насіння та методи розмноження аналогічні попереднім.

Spiraea nipponica Maxim. — таволга ніпонська. Кущ заввишки від 1,5 до 2,5 м. Листки зберігають зелений колір до пізньої осені, квіти білі. Цвіте у червні, плоди дозрівають у серпні. Насіння висівають весною на поверхню ґрунту, присипають тонким шаром торфової крошки, перегноем чи ґрунтом і прокатують.

Spiraea salicifolia L. — таволга верболиста. Прямостійний кущ заввишки до 2 м. Квіти рожеві, цвіте у червні-серпні, цвітіння досить тривале. Листки майже паралельні. Утворює масову кореневу поросль. Рекомендується для закріплення еродованих схилів.

Spiraea japonica L. — таволга японська. Кущ заввишки до 1,5 м. Суцвіття кінцеві щитковидні, квіти від блідо- до темно-гвоздико-рожевих діаметром 6 мм. Початок цвітіння — середина червня, цвіте близько 40 днів. В Українському Поліссі трапляються досить оригінальні її форми [3]. Вони відрізняються від типу в основному інтенсивністю забарвлення квіток, формою листків, габітусом, наявністю опушення на окремих органах тощо.

Таволга японська ф. 'Маленька Принцеса'. Це кущ заввишки до 50 см, його крона більша у ширину, ніж у висоту. Листки яйцевидні, матово-зеленого кольору, завдовжки 2,5 і завширшки 1,2 см. Цвіте у червні-липні. Квітки лілово-рожеві, зібрані в суцвіття до 4 см.

Таволга японська ф. 'Овальнелиста'. Кущ заввишки до 1 м. Листки еліптичні, з нижнього боку з голубуватим відтінком. Квітки білі до світло-рожевих, зібрані в щитки шириною 7—12 см.

Таволга японська ф. 'Великолиста'. Ця форма протягом всього вегетаційного періоду декоративна, з оригінальним листям. Листки яйцевидні, завдовжки до 15 і завширшки 7—10 см, пухирчасті. Восени забарвлені в яскраво-малиновий колір. Висота куща 1,5 м. Розмножувати бажано вегетативно.

Таволга японська ф. 'Махрова'. Виділяється махровими квітками світло-рожевого кольору.

Spiraea pumilionum Zbl. — таволга карликова. Дуже схожа на таволгу сланку (*S. decumbens* W. Koch.). Пагони тонкі, до 20 см, сланкі. Прекрасна ґрунтопокривна рослина. Цвіте у червні-липні, має довгий період цвітіння. Квіти у білих щитках; зелений колір листків зберігає до пізньої осені.

Spiraea vanhouttei (Briot.) Zbl. — таволга Вангутта (гібрид *S. cantoniensis* × *S. trilobata*). Куц заввишки до 2 м. Гілки дуговидні, голі. Квіти білі, цвіте у другій половині травня, суцвіття — багатоквіткові плоскі зонтики на кінцях обліснених гілочок. Цвіте у травні-червні.

Серед таволг, що культивуються в Українському Поліссі, є ендемічні види. Це високодекоративні чагарники, які потребують захисту [2].

Spiraea Litwinowii Dobrocz. — таволга Литвинова. Куц заввишки 0,5—1 м. Ареал обмежений територією між Дніпром та Волгою, зростає розсіяно. Засухо- та зимостійка, дає самосів.

Spiraea ferganensis Pojark. — таволга ферганська. Ендемік Андижанських та Наманганських гір (Ферганський хребет). Декоративна впродовж вегетаційного періоду. Зберігає вологу у ґрунті і перешкоджає проростанню бур'янів, бо має досить щільну крону. Куц заввишки до 1 м. Вегетація починається з кінця березня або у першій декаді квітня. Цвіте з другої декади травня до початку червня. Зимостійка, посухостійка, цінна для озеленення та як меліоративна для сухих еродованих схилів.

Spiraea humilis Pojark. — таволга низька. Куц заввишки 25—50 см. Ендемік Східного Сибіру та Далекого Сходу, занесена до Червоної книги Якутії. У природі зростає на мохових купинах листяних лісів. Це досить декоративний низькорослий куц, що рано починає і рано закінчує вегетацію. В озелененні може використовуватись як бордюрна рослина.

Отже, рід таволга перспективний для інтродукції, численний за видовим і внутрішньовидовим складом, різноманітністю декоративних ознак, стійкий до шкідників та хвороб. Використання таволг в озелененні перспективне та економічне — рослини багато років можуть рости на одному місці, не потребують спеціальних агротехнічних заходів

щодо вирощування та догляду, а весняно-літня гама періоду цвітіння забезпечує високий декоративний ефект насаджень. Широке використання таволг у зеленому будівництві в Українському Поліссі буде суттєвим доповненням асортименту декоративних рослин, що використовуються в зелених насадженнях, та підвищить декоративний ефект композицій за їх участю.

1. Балабушка В. К. Методичні рекомендації з розмноження деревних та кущових рослин. Ч. 2. Покритонасінні. — К., 1998. — 35 с.
2. Бонюк З. Г. Збереження ендемічних видів таволг шляхом їх інтродукції // Охорона генофонду рослин в Україні: Тези доп. наук. конф. Донецьк: Донец. ботан. сад АН України, 1994. — С. 109—110.
3. Бонюк З. Г. Малопоширені форми таволг японської та Бумальда // Інтродукція деревних та чагарникових рослин в Україні: Тези доп. засідання Ради ботан. садів України, присвяч. 200-річчю Краснокут. дендропарку. — Краснокутськ, 1993. — С. 19.
4. Кохно Н. А., Курдюк А. М. Теоретические основы и опыт интродукции древесных растений в Украине. — Киев: Наук. думка, 1994. — 185 с.
5. Связева О. А. Естественные и культурные ареалы некоторых видов *Spiraea* L. // Бюл. Гл. ботан. сада, 1969. — Вып. 72. — С. 27—31.
6. Трофименко Н. М., Галицька Л. Г. Особливості росту та розвитку окремих таволг (*Spiraea* L.) в деяких ботанічних садах України // Вивчення онтогенезу рослин природних та культурних флор у ботанічних закладах і дендропарках Євразії: Матеріали 11 міжнар. наук. конф. — Біла Церква, 1999. — С. 305—307.

Надійшла 27.03.2000

ИНТРОДУКЦИЯ ВИДОВ РОДА SPIRAEA L. В УКРАИНСКОМ ПОЛЕСЬЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ ИХ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ

В.Т. Харчишин

Государственная агроэкологическая академия Украины, Житомир

Освещены некоторые особенности роста и развития самых распространенных и перспективных видов, гибридов и форм рода *Spiraea* L., интродуцированных в Украинском Полесье.

INTRODUCTION OF SPECIES OF SPIRAEA L. GENUS AND PROSPECTS OF THEIR UTILIZATION IN UKRAINIAN POLISSYA

V.T. Kharchyshyn

The State Academy of Agriculture and Ecology of Ukraine, Zhytomyr

Some growth and development peculiarities of most widespread and perspective species, hybrids and forms of *Spiraea* L. genus, introduced in Ukrainian Polissya have been elucidated in the research work.